

361e concert
woensdag 22 oktober 2014
20.00 u

**SEVERIN VON
ECKARDSTEIN,**
PIANO
FRANZISKA HÖLSCHER,
VIOOL
NILS MÖNKEMEYER,
ALTVIOOL
DANJULO ISHIZAKA,
CELLO

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

PROGRAMMA

Wolfgang Amadeus Mozart
(1756-1791)

Kwartet voor piano, viool, altviool
en cello in g kl. t. KV 478 (1785)
Allegro
Andante
Rondo: Allegro

Antonin Dvořák (1841-1904)

Kwartet voor piano, viool, altviool
en cello in Es gr. t. op. 87 (1889)
Allegro con fuoco
Lento
Allegro moderato, grazioso
-Un pochettino più mosso
Allegro ma non troppo

PAUZE

Johannes Brahms (1833-1897)

Kwartet voor piano, viool, altviool
en cello in c kl. t. op. 60
(1855– 1875)
Allegro non troppo
Scherzo: Allegro
Andante
Finale: Allegro comodo

Voor dit concert gaf de gemeente Deventer een
bijdrage in het kader van een 'Kleintje Cultuur'

'Severin von Eckardstein and Friends'

Severin von Eckardstein (Düsseldorf, 1978) was in 2003 winnaar van de eerste prijs op het Koningin Elisabeth Concours in Brussel. Hij is sindsdien meerdere malen opgetreden in de serie 'Meesterpianisten' in het Concertgebouw. In 2005 gaf hij een indrukwekkend solorecital in onze serie met werken Schubert, Franck, Messiaen en Prokofjev. Hij komt nu met zijn kamermuziekvrienden met wie hij geregeld optreedt in alle grote concertzalen van Europa. **Franziska Hölscher** won op 17-jarige leeftijd de eerste prijs op het internationale 'Rundfunkwettbewerb' in Praag. Zij is een hartstochtelijk executant van kamermuziek en trad op met o.a. Martha Argerich, Martin Helmchen, Christian Poltéra en Antje Weithaas.

Nils Mönkemeyer studeerde aan de Hochschule für Musik und Theater in München en won eerste prijzen op belangrijke concoursen, zoals de 'International Yuri Bashmet Viola Competition' in Moskou en het 'Deutsche Musikwettbewerb' (beide in 2006).

Danjulo Ishizaka, van Duits-Japanse afkomst, studeerde in de USA en aan de 'Hanns Eisler Hochschule für Musik' in Berlijn bij Boris Pergamenschikov. Ook hij won vele prijzen, o.a. de internationale 'Caspar Cassadó Cello Competition', het ARD Wettbewerb in München en in 2002 de Grand Prix Emanuel Feuermann in Berlijn.

'Drie Pianokwartetten'

Na 1750 verandert er in een tijdsbestek van zo'n veertig jaar zeer veel in de uitingvormen van de muziek: de periode die gewoonlijk wordt aangeduid met 'Barok' is ten einde; concerto grosso, suite, sonate met basso continuo behoren tot het verleden, symfonie en strijkkwartet komen tot ontwikkeling. Ook ontstaat het pianotrio, dat afstamt van de klaviersonate waarbij een toegevoegde viool een eigen melodische rol krijgt toebedeeld en de cello aanvankelijk dient tot extra kleuring en versterking van de baslijnen. Het pianokwartet (klavier, viool, altviool en cello) heeft een andere achtergrond: het klavier concorderend tegenover het gehele strijkersgamma. Dergelijke werken zijn in de 18e eeuw wel gecomponeerd, opmerkelijk genoeg o.a. door de 15-jarige Beethoven in Bonn, maar in Wenen was een dergelijke bezetting nog geheel onbekend.

Volgens de overlevering zou de Weense uitgever F.A. Hoffmeister aan **Mozart** opdracht hebben gegeven tot het componeren van drie pianokwartetten, maar helaas strandde deze onderneming op de zeer teleurstellende verkoopcijfers van het eerste kwartet (in g, KV 478). Men was niet gewend aan de bezetting, vond het werk vermoedelijk te zwaar van inhoud en technisch te veeleisend. Hoffmeister trok zijn opdracht in. Inmiddels had Mozart het tweede kwartet (in Es, KV 493) al gecomponeerd, maar het derde kwartet is er nooit gekomen. Thans wordt Mozart's tweetal beschouwd als de eerste mijlpaal voor deze bezetting. Beethoven's, zonder opusnummer gebleven, jeugdige pogingen zijn vrijwel onbekend, Mozart's scheppingen zouden tot ver in de negentiende eeuw als voorbeeld dienen voor het 'genre' pianokwartet, waarvoor vrijwel alle grote componisten één of enkele prachtige werken hebben geschreven. KV 478 in g - evenals d kl.t. Mozart's meest 'persoonlijke' toonsoort genoemd (denk aan het strijkkwintet KV 516, de 40e symfonie, het strijkkwartet KV 421) - begint met een resoluut unisono motief waarna al snel een zeker fatalisme en droefheid doorbreken, een grondstemming die ook klinkt in het tere en verinnerlijkte *Andante*. In het conciterende *Rondo*, weliswaar in G, verandert de donkere ondertoon niet echt, ondanks alle levendigheid, waardoor dit slotdeel niet de verlossing brengt waarop het toenmalige Weense publiek misschien had gerekend.

Antonín Dvořák werd geboren in een dorpje in Bohemen waar een lange en rijke muziektraditie bestond. Bohemers als von Biber, Zelenka, Benda, Stamitz, Dussek, Reicha en vele anderen zijn in de 18e en 19e eeuw over Europa uitgevraagd en invloedrijk geweest. Antonin's muzikale ontwikkeling is betrekkelijk laat en ook langzaam op gang gekomen: hij leerde vanaf zijn tiende jaar vioolspelen, kreeg later piano- en orgelles. Op zijn achttiende kwam hij in Praag als altviolist in een salonorkest dat later overging in een operaorkest. Hij bleef tot zijn dertigste in deze functie en zo maakte hij ken-

nis met o.a. de muziek van Wagner, die hem aanvankelijk sterk heeft beïnvloed. In 1874 brak hij door als componist toen hem een staatsprijs werd toegekend door een jury waarvan ook Johannes Brahms deel uit maakte. In de Duitse muziekcultuur bestond toen een sterke antithese tussen de aanhangers van Wagner en die van Brahms. Dvořák bekeerde zich tot de laatste stroming hoewel hij, in tegenstelling tot Brahms, ook veel theatermuziek heeft gecomponeerd. Nadat Dvořák zich in 1875 van Wagner had afgekeerd was een pianokwartet (op. 23) een van zijn eerste composities; in 1889 keerde hij tot dit genre terug met het pianokwartet in Es op.87, dat ontstond op aandrang van de uitgever Simrock die zakelijk veel succes boekte met uitgave van de drie pianokwartetten van Brahms. Opvallend is dat Dvořák zich met dit werk geheel heeft losgemaakt van Brahms als zijn grote voorbeeld; we horen in alle delen een hoogst persoonlijke, zeer muzikanteske, in de Boheemse volksmuziek gewortelde stijl. Het *eerste deel* begint met een lapidair unisono van de strijkers en een contrasterend ritmisch motief van de piano, een thematiek die steeds terugkeert en wordt afgewisseld met een lieflijk ingetogen 2e thema. Het *Lento*, zeer complex opgebouwd uit maar liefst 5 thema's, wordt wel omschreven als 'zingende poëzie'. In het *Scherzo* horen we een enigszins 'salonfähige' dans met de piano als een soort citer en in het Trio wederom een dans, die 'een tikje' vlugger gaat. De *Finale* brengt ons blijheid en onstuimige feestvreugde.

Volgens verslag van zijn vrienden, de violist Joachim en de componist Dietrich, begint **Johannes Brahms** in 1855 met drie pianokwartetten tegelijkertijd. Het ontstaan van deze werken moet een ware worsteling zijn geweest, maar in 1861 voltooit hij dan toch de eerste twee: op. 25 (in g) en op. 26 (in A). Het derde pianokwartet, in c op. 60, was in hoge mate verweven met de psychologische gesteldheid waarin Brahms een tijdlang heeft verkeerd en die hijzelf heeft beschreven als passend bij "het laatste hoofdstuk over de man met de blauwe jas en het gele vest". Bedoeld wordt de hoofdpersoon uit Goethe's 'Die Leiden des Jungen Werthers', slachtoffer van een onmogelijke liefde voor een getrouwde vrouw. Deze Werther pleegt tenslotte zelfmoord. Brahms was na de dood van Schumann (1856) in een crisis geraakt en suïcidaal geweest, samenhangend met zijn gevoelens voor de veertien jaar oudere Clara Schumann. Pas in

1869 pakte hij het derde pianokwartet weer op, maar de definitieve voltooiing duurde nog tot 1875. In november van dat jaar werd het voor het eerst uitgevoerd, in Wenen, door Brahms zelf met leden van het Helmesberger Quartett. Toen Brahms het werk aanbood aan zijn uitgever schreef hij in de begeleidende brief: "U mag op de titelpagina een illustratie plaatsen, een kop met een pistool ervoor, dan kunt u zich een voorstelling van de muziek maken! Ik zal u voor dat doel een foto van mijzelf sturen". Dat de grondstemming van Brahms' derde pianokwartet van een beklemmende, soms angstaanjagende en smartelijke somberheid is, spreekt voor zich. Toch is het werk zo rijk geschakeerd dat er ook veel ruimte is voor mildheid en lieflijkheid.

Na het doorwrochte *eerste deel* volgt een onrustig *Scherzo* met onheilspellende ondertoon. Het *Andante* met een wonderschone cantilene ingezet door de cello, vervolgt met verfijnd kantwerk en beschouwende passages waaruit berusting spreekt. In de *Finale* horen we in een vlot voortgaand trappelend tempo een gracieus lied, maar ook onderliggende angst, onvrede en herhaaldelijk het klopmotief uit Beethoven's 5e symfonie. Het vervolg lijkt in een nerveuze spanning te balanceren tussen zekerheid en twijfel, een zoektocht naar iets onduidelijks. Het werk eindigt weliswaar mild maar ook nogal abrupt, haast besluiteloos..... er volgen nog wel twee 'simpele' slotakkoorden. Het derde pianokwartet is Brahms' 'meest autobiografische werk'.

Volgende concert:
Dinsdag 18 november 20.00 uur

André Morsch, bariton

Eildert Beeftink, piano

Liederen van Schumann, op. 98 / op.117 / op. 57

Beethoven, o.a. 'An die Hoffnung' op. 94

Reutter, o.a 3 liederen op teksten van Hölderlin

Moessorgski, Liederen en dansen van de dood

19 u: Inleiding Guus van Es

Concertprogramma's en recensies:
www.kamermuziek-deventer.nl